

Recenzja

**Rozprawy doktorskiej Pana Mgr Krzysztofa Romana Pytera
pt. „Prawne aspekty organizmów genetycznie modyfikowanych w Polsce”,
napisanej pod kierunkiem Pana dr hab. Macieja Rudnickiego, prof. KUL
(promotor pomocniczy Pan dr Jerzy Parchomiuk), w Katedrze Prawa
Zarządzania Środowiskiem, na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego
i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II,
Lublin 2018, str. 184.**

Autor we Wstępie przytacza podstawowe naukowe pojęcia i definicje z zakresu biotechnologii organizmów modyfikowanych GMO. Omawia pierwsze próby zastosowania GMO, które miały miejsce w 1972 roku w Stanach Zjednoczonych we współpracy kilku uczelni. Badania dotyczyły zmodyfikowanej genetycznie bakterii *Escherichia coli*. Na podstawie prac naukowych przytacza metody stosowane w biotechnologii, w wyniku których otrzymuje się genetycznie zmodyfikowane rośliny i mikroorganizmy a także zwierzęta. Cytuje na podstawie literatury i doświadczeń naukowych najpopularniejszą i ogólnie przyjętą definicję „Organizmy Genetycznie Modyfikowane są to organizmy inne niż organizm człowieka, których materiał genetyczny został zmieniony w sposób niezachodzący w naturalnych warunkach, w wyniku krzyżowania oraz naturalnej rekombinacji. W większości przypadków dotyczy to organizmów, do genomu których został wprowadzony materiał genetyczny pochodzący od obcych gatunków”. We wstępie omawia też korzyści i szanse płynące z zastosowania GMO w praktyce. Przytacza i cytuje najwcześniejsze badania naukowe na ten temat. Ukazuje, że wielodekadowe badania, do dnia dzisiejszego nie usystematyzowały problematyki. Wyraźnie podkreśla, że jest ona coraz bardziej rozwojowa i generuje coraz liczniejsze kwestie medyczne, biotechnologiczne i etyczne, a w zakresie norm prawa

dotyczącego zagadnienia, istnieje ciągły proces twórczy. Prawo odnoszące się do GMO, tworzone jest na płaszczyźnie krajowej, unijnej oraz globalnej.

Temat rozprawy „Prawne aspekty organizmów genetycznie modyfikowanych w Polsce” jest ciągle aktualny i godny rozpatrywania naukowego. Jest to temat trudny. Wbrew czasem spotykanym poglądom panuje tu cały szereg niejasności, sprzeczności i wykluczeń, a ponadto prawo nie nadąża za biotechnologiczną rzeczywistością. Do tej pory brakowało kompleksowego opracowania na ten temat. Warto zaznaczyć, że rozprawa Pana Mgr Krzysztofa Romana Pytera, w znacznej mierze tę lukę wypełnia.

Doktorant podjął się zadania ambitnego. Radził sobie z trudnościami, m.in. ze specjalistyczną terminologią. Pisząc rozprawę z zakresu nauk prawnych, musiał przebrnąć przez wielką ilość wysoce specjalistycznych terminów z zakresu biotechnologii. Zostały one przywołane skrupulatnie (zwłaszcza w rozdziale I), co czasem mniej przygotowanego czytelnika może zmęczyć. Ze względu na poprawność metodologiczną, przywołana została i wytłumaczona duża liczba definicji i terminów. Autor pisze, że „Celem niniejszej rozprawy jest analiza przepisów prawnych, odnoszących się do GMO, z uwzględnieniem przepisów prawa unijnego”. Dodaje „że w zakresie prawa polskiego skupiono się przede wszystkim na kwestiach bezpieczeństwa, kompetencji organów, odpowiedzialności podmiotów, zaś w ramach zaznaczonej interdyscyplinarności dokonano rozważań nad obowiązującymi przepisami także pod względem celowości i adekwatności w świetle badań naukowych dotyczących inżynierii genetycznej”. Można stwierdzić, że postawiony cel jest prawidłowy.

Tezę pracy, określoną „...obowiązujący w Polsce system regulacji prawnych dotyczących GMO należy uznać, w świetle badań naukowych, za rygorystyczny”, Doktorant uzupełnia pytaniem o jakość prawa, które reguluje przedmiotową kwestię, czy rozwiązania są kompleksowe i spójne, a także logiczne i rozstrzygające wątpliwości osób zainteresowanych.

Przedmiotem analizy zawartej w recenzowanej rozprawie są akty prawne różnej rangi. Autor skupił się na ustawach i rozporządzeniach krajowych oraz prawie międzynarodowym. Można uznać, że przedmiot pracy został określony prawidłowo.

W pracy zastosowano metodę prawno-analityczną (dogmatyczną) w celu całościowej analizy oraz oceny przepisów dotyczących GMO. Metoda kolejna – prawno-porównawcza – wykorzystana została do zestawienia rozwiązań (instytucji, procedur) przyjętych w wybranych krajach oraz porównania ich z polskimi regulacjami w tym zakresie. Przeanalizowano również genezę powstania pierwszych aktów prawnych i zmian w prawie wskutek konieczności dostosowywania prawa polskiego do prawa wspólnotowego. Pomocniczo zastosowana została metoda statystyczna w celu naświetlenia skali wykorzystania GMO w Polsce i w Europie na przestrzeni lat od momentu wprowadzenia pierwszych przepisów dotyczących GMO, do chwili obecnej, a także, szczerkowo, metoda socjologiczna dla ukazania potencjalnych skutków dotyczących różnych działań na GMO. Zastosowane w rozprawie metody można uznać za prawidłowe.

Rozprawa podzielona została na cztery rozdziały, które dzielą się na podrozdziały i punkty. Rozdział I nosi tytuł „Podstawowe pojęcia z zakresu biotechnologii i organizmów genetycznie modyfikowanych”, i ma charakter wstępny. Jego treść zawiera przedstawienie podstawowej terminologii z zakresu GMO. Wyjaśnia pojęcia i definicje związane z biotechnologią. Wyjaśnianie pojęć i specjalistycznej terminologii zajmuje w pracy dużo miejsca. W odróżnieniu od biotechnologa, prawnik może być trochę przytłoczony informacjami. Charakter wstępny rozdziału i korzystanie z materiałów badawczych, spowodowało jego znaczne rozbudowanie w zestawieniu z innymi rozdziałami.

Rozdział II, zatytułowany „Międzynarodowe i unijne prawo organizmów genetycznie modyfikowanych”, zawiera przegląd najważniejszych aktów

prawnych dotyczących przedmiotowej kwestii. Określoną wątpliwość może budzić termin „najważniejsze akty prawne”. Właściwsze byłoby wskazanie kryterium doboru aktów.

Rozdział III, „Ewolucja przepisów dotyczących organizmów genetycznie modyfikowanych w Polsce”, zawiera zarys historii regulacji oraz przedstawienie stosownych aktów prawnych, z uwzględnieniem ich celów, a także przytoczenie poglądów przedstawicieli doktryny. Przedstawiona jest również część definicji, które redefiniowano w ustawach zmieniających. W zarysie można zauważyć brak pogłębionej analizy, ale szczegółowe badanie ewolucji przepisów mogłoby doprowadzić do powstania osobnej rozprawy.

Rozdział IV pod tytułem „Aktualny system prawny dotyczący organizmów i mikroorganizmów genetycznie modyfikowanych”, zawiera po dokonaniu podziału poszczególnych zagadnień na mniejsze jednostki, prawidłową analizę obowiązujących przepisów z zakresu organizmów genetycznie modyfikowanych.

Struktura pracy jest prawidłowa. Budowa jest zwarta i logiczna. Doktorant rozpatrzył poszczególne zagadnienia wyodrębniając je rzeczowo. Poza częścią merytoryczną, praca została zaopatrzona w: spis treści, wykaz skrótów, wstęp, zakończenie i bibliografię. Można podkreślić, że poszczególne rozdziały zaczynają się „Uwagami wstępnymi” i kończą „wnioskami”, co znacznie ułatwia studiowanie tego typu materii.

Podstawa badawcza pracy jest solidna i nie budzi zastrzeżeń. Można założyć, że Doktorant pisząc „dostępne akty prawne” miał co innego na myśli. Oparł swoją pracę na podstawowych przepisach, a przede wszystkim, ustawie z 22 czerwca 2001 r. o mikroorganizmach i organizmach genetycznie zmodyfikowanych, ustawie z 22 lipca 2006 r. o paszach, ustawie o nasiennictwie z 9 listopada 2012 r., ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska z 1980 r. Szereg innych ustaw i akty wykonawcze, przeanalizował pod kątem przepisów GMO. Dokonał zestawienia uchylonych aktów prawnych

dotyczących GMO z obowiązującymi przepisami. Określonym wyjątkiem od dogłębnej analizy prawa organizmów modyfikowanych genetycznie jest częściowe podjęcie tematu odpowiedzialności cywilnej i karnej. Potraktowanie tych zagadnień dogłębniej dałoby pełniejszy obraz problemu GMO i podniosło wartość pracy.

W zakresie dotyczącym unijnego prawa genetycznie modyfikowanych organizmów, dokonana została analiza rozporządzenia (WE) Nr 1830/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 września 2003 r. dotyczącego możliwości śledzenia i etykietowania organizmów zmodyfikowanych genetycznie oraz możliwości śledzenia żywności i produktów paszowych wyprodukowanych z organizmów zmodyfikowanych genetycznie i zmieniającego dyrektywę 2001/18/WE z dnia 12 marca 2001 r. w sprawie zamierzonego uwalniania do środowiska organizmów zmodyfikowanych genetycznie i uchylającą dyrektywę Rady 90/220/EWG.

W pracy wykorzystana została dostępna literatura z zakresu prawa, m.in. M. Zgolak-Nafalska, „Porównanie wybranych polskich i niemieckich materialnoprawnych regulacji działania na GMO w systemach zamkniętych oraz niektórych aspektów procedury z uwzględnieniem ich kontekstu etycznego”, Toruń 2010; I. Wrześniewska-Wal, „Żywność genetycznie zmodyfikowana. Aspekty prawne”, Warszawa 2008; M. Szkarłat, „Żywność genetycznie zmodyfikowana w stosunkach międzynarodowych”, Lublin 2011 oraz publikacje omawiające europejskie prawo ochrony środowiska.

Doktorant wykorzystując prawidłowo aktualne opracowania, trafnie zwraca uwagę na ich stosunkowo, w zestawieniu z potrzebami i wagą zagadnienia, małą ilość. Dowodzi to, że recenzowana rozprawa w określonym wymiarze istniejącą lukę wypełnia.

Trafnym i niezbędnym, okazało się sięgnięcie przez Autora po specjalistyczną literaturę z dziedziny nauk biologicznych i technicznych oraz wykorzystanie czasopism naukowych z zakresu nauk ścisłych.

Autor zaznacza, że wziął pod uwagę „różnego rodzaju stanowiska, raporty i opinie gremiów naukowych, organizacji ekologicznych, rolniczych, a także wyniki konsultacji społecznych”, co świadczy o erudycji, choć nie ma bezpośredniego przełożenia na cel pracy.

Podkreślając wartość recenzowanej rozprawy można zwrócić uwagę na drobne usterki. Ich przykładem mogą być m.in. spotykane przeładowanie terminologią specjalistyczną, bez uzupełnienia jej kompleksowymi wyjaśnieniami potrzebnymi dla czytelnika mniej wciągniętego w zagadnienia techniczne czy mikrobiologiczne. Zwraca uwagę brak wyjaśnień podstawowych terminów związanych z GMO, np. strzelba genowa, elektroporacja etc. W podrozdziale 2.3.1 Zagadnienia wstępne, ograniczono się do wyliczenia aktów prawnych UE, choć można było rozwinąć tę problematykę w innym miejscu. W rozdziale 3 i 4 można spotkać powtarzanie tych samych kwestii. Spotkać można w zestawie wykorzystanej literatury brak niektórych pozycji wskazanych w odnośnikach.

Podsumowując opinię o recenzowanej pracy, mogę stwierdzić, że ukazuje ona szeroką dyskusję i poglądy oraz emocje dotyczące pozytywnych jak i negatywnych skutków oddziaływania GMO na środowiska i człowieka. Informacje o korzyściach, szansach oraz zagrożeniach związanych z GMO, sięgają do opinii naukowców różnych specjalności, prawników oraz konsumentów przetwarzanych materiałów. W interesujący sposób ukazuje stwarzane przez prawo warunki dla modyfikowania organizmów. Literatura polska i obcojęzyczna została, została wykorzystana prawidłowo, a komentarze świadczą o dobrej znajomości omawianych zagadnień, istniejących kontrowersji, wątpliwości oraz sporów. Praca ukazuje dobrą znajomość odnośnych przepisów prawnych i trafnie podkreśla rolę kontroli działań modyfikujących.

Uważam, że rozprawa pt. „Prawne aspekty organizmów genetycznie modyfikowanych w Polsce”, odpowiada wymogom przepisów obowiązujących

po wejściu w życie ustawy z dnia 18.03.2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 84, poz. 455 z późn. zm.), stanowiąc oryginalne rozwiązanie zagadnienia naukowego z zakresu prawa. Wnoszę o dopuszczenie jej Autora Pana Mgr Krzysztofa Romana Pytera do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Prof. zw. dr hab. Jan Szreniawski